

УДК 791.43(477):572.026

ФЕНОМЕН УКРАЇНСЬКОГО КІНО

Е.М. Алієв, аспірант ХНПУ ім. Г.С. Сковороди

Стаття присвячена історії українського кіно від зародження до сьогоднішніх днів. Зроблено аналіз фільмів ХІХ-го століття та їх вплив на свідомість сучасного українського глядача. У ході дослідження було визначено, що кіно – це засіб наймогутнішого впливу на свідомість людини, зразок формування люблячого ставлення до власної країни, а також велика складова української культури, необхідна для формування менталітету та патріотизму. Сьогодні більшість молодих українців не прогнозує значних перспектив у власній державі та готова поїхати за кордон заради успішного майбутнього. Існує багато причин, серед яких те, що у нас недостатньо фільмів, які б виховували патріотизм, любов до України, висвітлювали національну ідею та самовідданість.

Ключові слова: українське кіно, філософія кіно, актори, кінематограф, феномен.

Поява мистецтва кіно стало результатом подвійного процесу: прагнення людства до найбільш повного і всебічного образного пізнання дійсності, досяжного через синтез мистецтв, об'єднання їх можливостей. 28 грудня 1895 року в «Великому кафе» на бульварі Капуцинів у Парижі брати Люм'єр публічно продемонстрували ряд своїх фільмів. Ця дата і вважається днем народження кіно [1, с. 54].

Українське кіно бере свій початок з кінця ХІХ століття. У 1893 році головний механік Одеського Новоросійського університету Йосип Тимченко винайшов і сконструював прототип сучасного кінознімального апарату і апарату для кінопроекції. Тоді ж він здійснив перші кінозйомки - зафільмував вершників і метальників копій.

На думку деяких мистецтвознавців часом народження власне українського кіно прийнято вважати вересень 1896, коли в місті Харкові фотограф Альфред Федецький зняв кілька короткометражних документальних сюжетів. У грудні того ж року в Харківському оперному театрі А. Федецький організував перший в Російській імперії публічний кіносеанс [2].

Дивлячись кіно прості глядачі можуть поринути у світ фантазій, історії та мрій, саме в тих, в яких вони не зможуть побувати насправді. Переглядаючи кінострічки ми прикрашаємо нашу буденну реальність. Сучасному людству майже не можливо уявити життя без кіно. А українське кіно – це особливі кінострічки. Найголовніше, що вони зняті на Батьківщині, в них показується історія українського народу. В них знімаються українські зірки, створююць шедеври українські режисери і усі

вони представляють Україну на світовій арені кіноіндустрії [3, с. 27].

Кіно є масовим, тому що його дивиться величезна кількість людей, що мають самі різні національні, вікові і соціальні характеристики. Кіно взагалі за своєю природою є відносно молодим, але мабуть найважливішим видом мистецтва. Похід в кіно сприймається нами, як важлива культурна подія, адже вона стимулює подальший розвиток культурного і духовного життя людини.

Кіно є доступним, тому що воно не вимагає ніяких спеціальних навичок. Навіть знайомство з книгою вимагає, як мінімум, вміння читати. Щоб отримувати інформації з Інтернету необхідно володіти ще більш складними навичками. А кіно, по суті, близько високим мистецтвам – музиці, танцю, живопису. Воно не вимагає технічних навичок для його сприйняття, з одного боку, але вимагає активної роботи розуму і душі, з іншого.

Кіно та кіномистецтво дало можливість по-новому передавати філософське знання, об'єднуючи різні форми та способи передачі інформації. Саме кіно дозволяє зблизити різні культури, зробити їх зрозумілими для людей, породити нові філософські ідеї і форми.

Характеристикою передачі філософських знань засобами кіно полягає у зв'язку чуттєвого та інтелектуального. Кінострічки змушують людей під час їх перегляду включати всі можливості сприйняття. Різна інформація передається від автора «відкритим текстом», деяка інформація сприймається через музику, щось – саме через зоровий ряд. Взаємодії з особистим емпіричним досвідом людини кіно створює свою, особливу «картину» для кожного. У цьому сенсі перегляд хорошого фільму може вважатися актом творчим – кожен глядач іде з кінотеатру зі своїм фільмом в душі.

Кіно дає можливість освоювати нову інформацію двома способами. Можна сприймати почуттями, а потім усвідомлювати, а можна, навпаки, усвідомивши, перенести нове знання на власний чуттєвий досвід. Цікаво, що в кіно ці процеси часто є одночасними і паралельними [4, с. 67].

Розгляд історії становлення українського кіно не можливий без аналізу режисерських наробок Олександра Довженка. Його талановиті стрічки мали резонанс у всьому світі та виявили неабиякий вплив на подальший розвиток кінематографу. Взагалі постать Довженка досить суперечлива, адже він створював фільми під тиском радянської влади. Але не дивлячись на усі перешкоди його кінострічка «Земля» (1958) увійшла до 12 найкращих кінострічок всесвітньої історії кінематографу. На сучасному етапі багато кінострічок Довженко продовжують транслювати по ТВ, продають DVD, все це говорить про те, що він залишається незрівняним режисером вже більше ніж 50 років.

У 60–70-х роках на небосхилі українського, а також світового кінематографу яскраво засіяли імена, що прославили Україну на весь світ, – це режисери Сергій Параджанов, Юрій Іллєнко, Леонід Осика, Микола Мащенко; актори Іван Миколайчук, Юрій Шумський, Гнат Юра, Костянтин Степанков, Микола Гринько, Богдан Ступка. У цей час

з'являються стрічки, які розпочали унікальний феномен «українського поетичного кіно» – напрям, що мав справжнє «національне» забарвлення, був своєрідним втіленням «українськості» в кінематографі.

У 70–80-ті роки ХХ ст. розквіт переживало українське неігрове кіно – випущена серія науково-популярних фільмів про тварин та про можливості людського організму режисера Фелікса Соболева. Також процвітало українське анімаційне кіно Давида Черкаського («Пригоди капітана Врунгеля», «Крила»), Леоніда Зарубіна («Солом'яний бичок»), Володимира Гончарова («Чумацький шлях»). А популярним навіть сьогодні залишається серіал режисера Володимира Дахна «Як козаки...».

У 90-х роках українське телебачення розпочало освоєння поширеного у всьому світі жанру телесеріалу (найпопулярнішим з них в той час можна, мабуть, вважати «Роксолану» режисера Бориса Небієрідзе). Також ТБ початок досить сміливо експериментувати в реалізації різноманітних телепроектів формату ток-шоу і документальних журналістських розслідувань. До цього ж періоду відноситься поява успішних українських кіномюзиклу і авангардної анімації, зростаюча популярність короткометражних фільмів [5, с. 32].

З ХІХ-го століття, українські фільми почали відвойовувати позиції на престижних міжнародних кінофорумах. Так в 2001 році молодий постановник Тарас Томенко здобув перемогу в конкурсі Міжнародного Берлінського фестивалю. У 2003 році, вже в основному конкурсі того ж Берлінале, отримав приз фільм українського аніматора Степана Ковалю «Йшов трамвай №9». У 2003 році Україна висунула фільм «Мамай» Олеся Саніна на здобуття премії «Оскар» (цей фільм проте не потрапив в підсумковий список номінантів). У 2005 році стрічка «Подорожні» молодого українського режисера Ігоря Стрембіцького отримала Золоту пальмову гілку за кращий короткометражний фільм. Фільм «Оранжлав» (2006) Алана Бадоева отримав приз за кращу режисуру на XV Міжнародному фестивалі «Кіношок» в Анапі (Росія).

У 2008 році вийшов фільм «Ілюзія страху» українського кінорежисера О. Кириєнко за мотивами однойменного твору Олександра Турчинова. Того ж року у конкурсній програмі Міжнародного кінофестивалю у Роттердамі відбулася світова прем'єра Las Meninas (режисер Ігор Подольчак). Фільм брав участь у 27 міжнародних кінофестивалях, в десяти з них – у конкурсній програмі, в інших – в офіційній селекції.

У вересні 2012 року вісім українських кіноекспертів вирішували, який фільм буде серед претендентів на премію «Оскар» у цьому році. Головними конкурентами стали дві стрічки – «Будинок з башточкою» Єви Нейман (українська кінорежисерка, яка навчалася у Німецькій академії кіно та телебачення в Берліні, стажувалася у Кіри Муратової) та «Той, хто пройшов крізь вогонь» Михайла Ілленка (відома людина в українському кінематографі, кінорежисер, сценарист, актор, організатор фестивалю українського кіно «Відкрита ніч»). Фільм «Будинок з башточкою» отримав

головний приз конкурсної програми «Від Сходу до Заходу» на 47-му Міжнародному кінофестивалі у Карлових Варах [6, с. 205- 206].

У 2014 році у відборі на премію «Оскар» Американської академії кінематографічних мистецтв і наук в номінації «Фільм іноземною мовою» від України брали участь три фільми – «Плем'я» режисера Мирослава Слабошпицького, «Поводир» режисера Олесья Саніна та «Трубач» режисера Анатолія Матешко. Але було вирішено, що Україну буде представляти фільм «Поводир» [7].

2016 рік ознаменувався з'йомками фільмів, які висвітлювали події 2013 – 2014 років. Найвідомішою кінострічкою стала «Зима в вогні», знята Євгеном Афінієвським, описує 93-денний період зими 2013-2014 років, революцію і Євромайдан. До неї увійшли інтерв'ю з учасниками протесту, записи з місця подій і великомасштабний погляд на конфлікт. Цей фільм був претендентом на Оскар «Найкращій документальний фільм», проте отримати таку нагороду не зміг [8].

Фільм «Бранці» став ще однією кінострічкою в якій показали події Майдану. Головний герой стрічки – наймолодший учасник «Революції Гідності» студент Олександр Ключко зустрівся зі своїм однолітком, який був по іншу сторону барикади. Це була зустріч з силовиком у Жовтневому палаці перед розстрілами активістів. Після Майдану студент розшукує цього солдата, що приводить його до нових фактів і свідчень тих, з ким безстрашно боровся. Від багатьох інших схожих стрічок про український протест "Бранці" Володимира Тихого відрізняється тим, що тут, попри явну симпатію автора до революції, є спроба заглянути по інший бік барикад – у шеренги силовиків, які протистояли майданівцям [9].

Отже, що стосується українського кіно, то головним феноменом кіно за радянських часів був колектив, а на сучасному етапі головна ідея – це незалежна людина.

Кіно – це не просто картинка, не просто споглядання різних сюжетів і інтригуючих пригод, з героями яких глядач ототожнює себе, спостерігаючи їх з боку, кіно – наймасовіше з мистецтв, але ж чим більш масовим є мистецтво, тим більше на нього попит, тим вище повинні бути його критерії. Будь-які жанри, будь то комедія, драма, бойовик, якщо вони адресовані народу, повинні нести велике соціальне навантаження.

На сучасному етапі українське кіно намагається знову стати на ноги, але ні влада, ні наше суспільство не хочуть в цьому допомогти, люди віддають перевагу американським фільмам, забувши, що наша країна знімає гідне кіно. Проте, не дивлячись на усі труднощі кінематографі, зокрема фінансування, самовіддані актори та режисери намагаються творити, працювати та знімати нові фільми. Де яки з цих фільмів гідно виступають на міжнародних кінофестивалях. Але поки на цьому патріотизмі режисерів і акторів тримається український кінематограф.

Література

1. Садуль Ж. Всеобщая история кино / В. А. Рязанова. – М.,: «Искусство», 1958. – Т. 1. – 611 с.
2. Історія українського кіно [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrkino.ru/2009/08/istoriya-ukrainskogo-kino/>
3. Госейко Любомир. Історія українського кінематографа: 1896–1995: пер. з фр. / Любомир Госейко. – К. : КИНОКОЛО, 2005. – С. 109
4. Бадью А., Тарби Ф. Философия и событие. Беседы с кратким введением в философию Алена Бадью М.: Институт Общегуманитарных Исследований, 2013 – 192 с.
5. Жукова А. Є. Українська кінопанорама. – К., 1972 – 120 с.
6. Зубвіна І. Б. Кінематограф незалежної України: тенденції, фільми, постаті: [монографія] / Академія мистецтв України; Інститут проблем сучасного мистецтва. – К. : Фенікс, 2007. – 296с.
7. Украинское "Племя": кино и "Оскар" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gordonua.com/publications/ukraina-kino-i-oskar-41518.html>
8. Украинский фильм о майдане [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2016/02/29/7100597/>
9. Український фільм «Бранці» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bbc.com/ukrainian/entertainment/2016/02/160219_brantsi_film

ФЕНОМЕН УКРАИНСКОГО КИНО

Э.М. Алиев

Статья посвящена истории кино и его философского значения. Также рассматривается история именно украинского кино от зарождения до сегодняшних дней. Делается анализ фильмов 21-го века и их влияние на сознание современного украинского зрителя. В ходе исследования было определено, что кино - это средство самого мощного влияния на сознание человека, формирование любящего отношения к собственной стране, а также большая составляющая украинской культуры, необходимая для созревания менталитета и патриотизма. Сегодня большинство молодых украинцев не прогнозируют значительных перспектив в собственном государстве и готовы поехать за границу ради успешного будущего. Существует много причин, среди которых то, что у нас недостаточно фильмов, которые бы воспитывали патриотизм, любовь к Украине, освещали национальную идею и самоотверженность.

Ключевые слова: украинское кино, философия кино, актеры, кинематограф, феномен.

PHENOMENON OF UKRAINIAN CINEMA

E. Aliiev

The article deals with the history of Ukrainian cinema from inception to the present day. The analysis films nineteenth century and their impact on the consciousness of modern Ukrainian audience. Considered the

---

most famous Ukrainian film directors. Much attention is paid to contemporary cinema and its main trends. At present Ukrainian cinema is trying to get back on his feet, but neither the authorities nor our society do not want this to help people prefer American films, forgetting that our country takes a decent movie. However, despite all the difficulties the film, including funding dedicated actors and directors are trying to create, run and shoot new movies. Where what are these movies adequately perform at international film festivals. But while this patriotism directors and actors held Ukrainian cinema.

The study determined that the film – it means the most powerful influence on the human mind, like forming loving attitude to their country and a large part of Ukrainian culture and mentality necessary for the formation and patriotism. Done outlook for further development of Ukrainian cinema. Today, most young Ukrainian predicts no significant prospects in their own state and is ready to go abroad for a successful future. There are many reasons, including the fact that we have not enough films that would educate patriotism, love for Ukraine, covering national idea and dedication.

The phenomenon of cinema and its impact on the consciousness of modern people is limitless. Now the film has become part of our lives. Through it we get the information and can plunge into the world of fantasy. So important film for people grows every year and this can not but cause concern to study it.

Keywords: Ukrainian cinema, philosophy movies, actors, cinematograph, phenomenon.